

Nepálená tehla - návrat k samotnej podstate človeka

Author: Vlado Brožík | Published: 21.10.2010

Čo majú spoločné sumerský zikkurat, Babylonská veža, dom Arg-é Bam v iránskom Kermáne, historické jadro v Santa Fé, múry Chamisal v Novom Mexiku a v Linxia City v Číne, Zimmermanova knižnica a univerzita v Novom Mexiku, Albuquerque International Sunport terminal, Painted Desert Inn vo Forest National Park, kostol San Pedro v Chile, dom v Sa'dah v Jemene, alebo... Habánsky dvor vo Veľkých Levároch na slovenskom Záhorí? Odpoveď je jednoduchá ako všetko, čo je podstatné, elementárne a nadčasovo pravdivé: ich spoločným menovateľom je hlina. Navzdory všetkému pokroku ešte aj dnes celá tretina ľudstva žije v domoch z nepálenej tehly.

Boom zvaný „pueblo-revival style“

Nie je to nijaká móda, ale progresívny architektonický štýl v USA. Zrodil sa na juhozápade, na území Arizony, Kalifornie a Nového Mexika a pomaly sa šíri ďalej. Jeho predlohou je klasické indiánske pueblo, aké v podobe tradičného obydlia Apačov poznáme z filmového Winnetoua. Pueblo revival style sa objavil už v 20. a 30. rokoch 20. storočia, spočiatku ako imitácia romantických, odludštenému veľkomestskému urbanizmu programovo kontrastujúcich prírodných, resp. ruralisticko-rustikálnych obydlí. A tak, ako jeho popularita znásobená jeho pozitívami narastala, štýlovo sa začalo vymedzovať „Pueblo decco“, „Santa Fe Style“, „Contemporary Pueblo“, „Territorial Pueblo“.

Spomedzi architektov rozvíjajúcich a zdokonaľujúcich pueblo revival style sa preslávili sa najmä John Gaw Meem, A. C. Schweinfurth, Mary Louise Colter, James Bright a Glenn Curtis. Po prechodnom kvázi modernistickom ošiali železobetónovej éry sa hlina v súčasnej, nielen americkej, architektúre nezadržateľne vracia. Najmä vďaka novým požiadavkám na tzv. ekologické a energeticky úsporné bývanie. Vraví sa tomu aj zelená alebo trvalo udržateľná architektúra.

Vo Fínsku dnes každá stavebná firma ponúka ekologické domy na báze dreva, hliny a zeminy. „Nejde o módny výstrelok, ale o prežitie ľudstva,“ poznamenal slávny britský architekt Sir Norman Foster. Za všetky slovenské iniciatívy nabádajúce k návratu k tradičnému stavebnému materiálu - hline - stačí spomenúť nitriansky projekt Srdce z hliny alebo aktivity občianskeho združenia ArTur (Architektúra pre trvalo

udržateľný rozvoj).

S príznačne galskou vervou sa do stavania z nepálených tehál pustili vo Francúzsku, celé obytné štvrte z nepálenej hliny v posledných rokoch vyrástli na Madagaskare. A všade, kde správne pochopili staronové prednosti hliny (teda nielen jej ekologizmus, ale aj finančnú dostupnosť), ako huby po daždi vyrastajú rodinné manufaktúry i moderné továrne na nepálené tehly. V Rakúsku ako jedna z prvých zareagovala firma Wienerberger, v Česku nepálené tehly predávajú firmy Rigi a Marek Vlček, na Slovensku spoločnosti Edomy, Aktims a tehelňa Gbely.

Zlato, po ktorom si šliapeme...

... čiže hlina. Spolu so slamou alebo iným izolačno-prevzdušňovacím spojivom, zlisovaná do požadovaného rozmeru a tvaru a vysušená na slnku - NEPÁLENÁ TEHLA. A prečo práve ona?

- Má skvelé termo-izolačné vlastnosti (v zime hreje - v lete chladí).
- Dlhodobu akumuluje teplo.
- Dokonale izoluje zvuk.
- Je dostatočne pevná a pritom „dýcha“.
- Zvnútra smerom von prepúšťa nadbytočnú paru.
- Dokáže filtrovať prach.
- Absorbuje škodlivé látky.
- Upravuje teplotu a vlhkosť v interiéri.
- Príjem a výdaj pár je pozvoľný.
- V kúpeľni z hlineného domu sa nezašľachujú okná ani zrkadlá.
- Ideálne tlmí zvuk, hlinený dom je tichší.
- Všetko je maximálne ekologické: hlinou je pokrytá celá planéta a pri výrobe nepálenej tehly sa nespotrebuje nijaká energia okrem slnečnej.
- Dá sa donekonečna recyklovať.
- Výborne sa znáša s drevom a inými prírodnými materiálmi.
- V kombinácii s hlinenou omietkou hlinené múry doslova „ožijú“
- Nepotrebuje nijaké dodatočné zateplenie.
- Je dostatočne pevná a staticky odolná.
- Ľahko sa do nej seká, dlabe a vrta.
- Ľahko sa udržiava a rekonštruuje.
- Neškodí ľudskému zdraviu.
- Je príjemná nielen na pohľad, ale aj na dotyk.
- Priaznivo vplýva na psychiku človeka.
- Celkovo harmonizuje s krajinou.

Z hliny - či už nabíjanej do špeciálneho šalungu alebo z o čosi praktickejších nepálených tehál - sa stavia na dôkladne odizolovaný betónový alebo kamenný základ. Pri dostatočnej hrúbke múrov, najmä obvodových, stačí už iba zvnútra a zvonku omietnuť. Najlepšie špeciálnou hlinenou alebo bežnou vápennou maltou. Takmer nijaký cement. A najmä - nijaké polystyrénové či minerálne obklady. Nijaké „sendviče“ ani iné moderné, peňaženku vyprázdňujúce „zlepšováky“. Správne postavený dom z hliny, resp. z nepálenej tehly dosiahne požadovaný tepelno-izolačný index aj bez nich.

Pridaný bonus odhalíme až pri zariadovaní domu: na zavesenie obrazu stačí obyčajný klinec. Inštalácia poličiek a závesných skriniek sa aj tu nezaobíde bez hmoždínok, ale tie zatlačáme do otvorov vyhlbených celkom jednoduchou bezpríklepovou vrtačkou alebo hocijakým vrtacím aku-skrutkovačom výkonnostnej

triedy hobby. Potom si už len sadnúť do kresla a vychutnávať tú plejádu vyššie uvedených benefitov.

Inšpirácia doslova „na dosah ruky“

Do Iraku za sumerskými zikkuratmi, do Santa Fé či do Albuquerque za pueblo revivalom na tamojšom letisku, do kostola San Pedro v Chile alebo k domu Arg-é Bam v iránskom Kermane je pre našinca asi predsa len d'aleko. Na slovenské Záhorie za severozápadným cípom Malých Karpát je to však doslova na skok.

Pár kilometrov za Malackami, v juhozápadnej časti Veľkých Levárov, smerom na Malé Leváre, sa ukrýva zázrak zvaný Habánsky dvor. Čosi medzi malou mestskou rezerváciou, skanzenom a múzeom. Stačí vystúpiť z auta a ste v celkom inom svete. Okolo vás 22 perfektne zrekonštruovaných viacpodlažných habánskych domov zo 17. až 19. storočia. Múzeum nájdete v dominantnej stavbe areálu - v tzv. Izerovom dome so štítovou strechou a mohutným trojuholníkovým prírodne sfarbeným priečelím.

Stačí vstúpiť a ste konfrontovaný s civilizáciou a kultúrou Habánov, čiže novokrstencov (anabaptistov), ktorí sa na Slovensko v období protireformácie prisťahovali zo Švajčiarska a Nemecka. Aj keď v 18. storočí na príkaz Márie Terézie prestúpili na katolícku vieru, svoj umelecko-remeselný fortiel si zachovali. Vráťane krásnej architektúry, ktorá by mohla inšpirovať nejedného súčasného slovenského architekta, investora, developera. Ved' práve dnes každý túži po tzv. satelitnom bývaní, mimo ruchu veľkých miest, v prívetivej radovej zástavbe alebo v dome patriacom do malého, ľudským dimenziám zodpovedajúceho celku. A to sú klasické habánske dvory, postavené okolo útulného štvorcového námestia.

Samotné habánske domy majú pôvod v nemeckej neskorej gotike. Dlhé a objemné stavby na kamennej podmurovke z hlíny, s viacerými podlažiami, podkrovím, vkusne zdobenými oknami a vysokými sedlovými strechami s tzv. habánskou šikminou. A množstvom iných, znova takých aktuálnych a žiadaných vecí. Budeme sa aj naďalej prírode vzdďaľovať? Budeme sa aj naďalej obklopovať gýčom? Budeme, s'aby mytologický Sifyfos, hľadať dávno objavené? Alebo sa necháme poučiť tými, čo na to prišli dávno pred nami?

Foto:

- 1 - Starobylý sumerský zikkurat v Iraku
- 2, 3 - Obytný dom v štýle pueblo-revival
- 4 - Medzinárodné letisko v Albuquerque
- 5, 6 - Hotel La Fonda v Santa Fé
- 7, 8 - Habánsky dom
- 9 - Dom Sa'dah v Jemene

21.10.2010 10:06, Vlado Brožík